

ცნობის ფურცელი

სურათებიანი დამატება

დამატების № 333.

კვირა, 24 ივლისი 1905 წ.

ბაზისის № 2970.

კლოდ გე

ვიქტორ მიუგოსი*)

ერთხელ კლოდმა ასეთის სიტყვებით მიჰმართა უფროსს:

— მომისინეთ, ბატონო! გარწმუნებთ, კარგ ინტენბლით, რომ ადგებარუნებინათ ჩემთვის ამხანაგი. ვთხოვთ მხედველობაში იქონიოთ, რასაც გეუბნებით!..

მეორედ, კვირა დღეს, როცა კლოდი ნიდაყვ დაყრდნობლი და პირზე ხელ მიფარებული ქვაზე უძრავად იჯდა რამდენსამე საათის განმავლობაში, მასთან მივიდა ერთი ტუსალი, ფაიფი და სიცილით ჰკითხა:

— ნეტა რა ეშვაკებს უზიხარ მანდა?

— მე უნდა გადავწყვიტო ერთი ვისმეს ბელისწერა, — მიუგო კლოდმა.

ბოლოს, 25 ოქტომბერს, როცა უფროსი საღამოზე საპყრობილის ათავაობრებდა, გამარზებულმა კლოდმა ფეხი დაჰკრა და დამსხვრია საათის უშუა, რომელიც კარიდორში ეტოფა.

— ეს რა ხმაურობაა? — იკითხა უფროსმა.

— არაფერი, მე ვახლოვართ... ბატონო უფროსო, დადობრუნეთ ჩემი ამხანაგი!

— არ შეიძლება მეთქი!

— აუცილებლად საჭიროა ვე ჩემთვის! — უთხრა კლოდმა წყნარად, მაგრამ გადაწყვეტილის კილოთი; მერე დაიქცერდა შეუპოვრად და დაუშტა: კარგად მოიფიქრეთ, ბატონო, დღეს 25 ოქტომბერია, ვაძღვეთ ვიღას 4 ნოემბრამდის.

მეორე დღეს, როცა კლოდს მიეტოვებინა ამხანაგები ეზოს ერთ მხარეზე და თვითონ მეორე მხარეს გასულიყო და მარტოდ-მარტო დასკინრობდა დაფიქრებული, მასთან მივიდა ერთი ტუსალი, პერრო, და ჰკითხა:

— რა ამბავია, კლოდ, რას დაფიქრებულხარ? დღეს რაღაც მწყუხარც სახეზე გხედავ!

— მეშინია, რომ მალე რაიმე უბედურება არ შეემთხვეს ჩემს გულკეთილს უფროსს!

25 ოქტომბრიდან 4 ნოემბრამდის, ამ 9 დღის განმავლობაში, დღე არ გასულა ისე, რომ კლოდს არ შეეჩვილა უფროსისათვის იმ საშინელ მდგომარეობაზე, რომელშიაც ალბენის განშორების შემდეგ ჩავარდა.

მთამინებიდან გამოსულმა უფროსმა ბოლოს აღბენი 24 საათით ჩასვა კარტში.

აი, ამდენი თხოვნა-ვედრებით ამაზე მეტი შეწყალდება ვერ მიიღო კლოდმა უფროსისაგან...

— დადგა ბოლოს 4 ნოემბერიც. კლოდი მზიარულსა და დამწვიდებულის სახით ადგა ამ დღეს. ასეთ გუნებაზედაც არა ყოფილა მას შემდეგ რაც მგეობარს დაშორარს.

სანამ ტანთ ჩაიცავიდა, ამოწეწა კრაოტ ქვეშ მდგარი ყუთი, რომელშიაც შენახული ჰქონდა თავისი ნაღავა-ნაღავი, და ამოიღო პატარა მაკრატელი. ეს მაკრატელი და ერთი პატარა ტომი ემილ ზოლას თხზულებშია შეადგენდა ყველაფერს, რაც კი დარჩენიდა თავის საყვარელ მღვდელკაცისაგან, თავის შვილის დედისაგან, თავის ბედნიერ საწყალ კერასაგან. ეს ორი ნივთი, მისთვის სრულიად გამოუსადეგარი იყო: მაკრატელი დედაკაცისათვის იყო საჭირო, ხოლო წიგნი — ნასწავლი კაცისათვის. კლოდმა კი არც ჭრა-კერვა იცოდა და არც კითხვა.

კლოდმა გაიარა ეს ძველი, სახელ გატეხილი, თეთრად შეთხზნული მონასტერი, რომელიც ზამთარში სასეირონო აღავათაც ითვლებოდა, და მივიდა ტუსად ფორასთან, რომელიც ისეთის დეკორაციებით მინჯავდა უზარმაზარ ფანჯრის რკინის ხარისებებს, რომ თითქო ჯერ არ ენახაო. დაანჯგია ამ ფერარას მაკრატელი და უთხრა:

დღეს საღამოს ამითი უნდა დავკრა ეს ხარისებები.

ფერარაბმა გვეის თვალით გადახედა კლოდს და გაეცინა, კლოდსაც დიმილი მოუვიდა.

იმ დღით კლოდი გულმოდგინე მუშაობდა. არასოდეს არ გამოდიოდა იმის ხელიდან საქმე ისე ხერხიანად, ჩქარა და ლაზთიანად, როგორც დღეს. ვანსაკუთრებით სცილებობდა სადღობამდე გაეთავებინა ერთი ჩალის შლიობა, რომელშიაც ერთ გულკეთილ მოქალაქეს, ბრესისეს, წინ და წინვე მიეცა ხელფასი.

სადღლის წინ კლოდი რაღაც მიზეზით ძირის სართულის სადურგლოში ჩავიდა. კლოდი აქაც ისე უყვარდათ, როგორც ყველგან, თუმცა კი აქ იწვიოთად შეიძოდა.

— კლოდი მოდის, კლოდი მოდის!

მოსისა აქეთ-იქიდან და ყველანი მზიარულად ვარს შემოურტყნენ, თითქო იმისი დღეობა ყოფილიყო. კლოდმა გადაათვალიერა სახლონსო. არც ერთი ზედამხედველი არა ჩანდა იქ იმ დროს.

— კულის ვინ მათხოვებთ, ამხანაგებო?

— რად გინდა ცული? — ჰკითხეს.

— ჩვენის უფროსის მოსაკლავიდა... დღეს საღამოს უსათუოდ უნდა მოგკლა სატუსალოს უფროსი.

იმ წამსვე მოურბვენიეს რამდენიმე ნაჯახი. კლოდმა ამოარჩია უფრო პატარა და მკრელი ნაჯახი, ჩაიღო ჯიბეში და გამოვიდა.

ამ სადურგლოში 27 ტუსალი იყო. კლოდს არც ერთისთვისაც არ უთხოვინა საიდუმლოდ შეენახათ იმისი განზრახვა;

ს. ვიტბი

დანიშნულია რუსეთის წარმომადგენელად იაპონიასთან მშრომების პირობების შესამუშავებლად.

*) იხ. „დამატება“. № 333.

მაგრამ უთხოვნელადაც ყველამ გულში დაიმარხა საიდუმლო და ერთმანეთთანაც არ ჩამოუვლიათ ამაზე ლაპარაკი. თვით თვლი მოსუქნარად მოგელად იმას, რაც უნდა მომხდარიყო. რაიმე ბევი კლოდის მოლოტისა და დაბეზლების შესახებ შეუძლებელი იყო.

ერთი საათის შემდეგ კლოდმა გაუარა ვიღაც ყმაწვილ ტუსას, რომელიც უაზროდ დაბეზლებდა კარიდორში და უჩინა წერა-კითხვა ესწავლა. ამით თავს წაადგა სხვა ტუსალი, ფაიტი, და ჰკიჯა კოლდს:

პორტრეტი.—სურათი აქუმასისა.

— ე რა ჩაგყულებია მაგ ჯიბეში?
— ნაჯახია, რომლითაც ჩვენი უფროსი უნდა მოეკლა ამ საღამოზე. განა ჩანს ჯიბიდან?

— კოტათი. — მიუგო ფაიტი.
ამ დღის დანარჩენი დრო ჩვეულებრივ გავიდა. საღამოს 7 საათზე ზედამხედველებმა ტუსალები ჯგუფ-ჯგუფად ჩავეტეს თავ-თავიანთ სახელოსნოებში და წავიდ-წამოვიდნენ, რომ ისევ დაბრუნებულიყვნენ უფროსის შემოვლის შემდეგ.

ამ გვარად კლოდ გე დაკეტულში მოექცა თავის ხელოსანის ამხანაგებთან. ამ დროს იქ მოხდა არა ჩვეულებრივი სცენა, — სცენა დიდებული, საშინელი და ასაწერად შეუძლებელი.

როგორც შემდეგ სასამართლოს გამოძიებამ გამოარკვია, იქ კლოდიანად 82 ჰურდი იყო. ზედამხედველების გასვლისთანავე იოახიმე, კლოდი შედგა სკამზე და გამოუცხადა კრიოლოპის, ერთ დიდ და მეტად მძიმე სავანზე უნდა მოგელაპარაკოთ.

სიჩუმე ჩამოვარდა. კლოდმა აიმაღლა ხმა და დიწყო:
— ყველა თქვენგანმა იცის, ამხანაგებო, რომ ლაბანი ჩემთვის მშასხადი საყვარელი იყო. აქაურად საჭმელი არა მყოფნის და რასაც სამუშაოს ვიღებ, სულ რომ ჰურში ვხარჯო, ისიც კოტა იქნებოდა. აღბენი კი თავის ლუკმას მიუყვამდა. მე ის მივიყარდა, პირველად, იმიტომ, რომ პირიდან ლუკმას იღებდა და მე მაქვებდა, მეორედ იმიტომ, რომ იმასაც ვუყვარდი. უფროსმა გაგავიშორა, გაგავიშორა სრულიად უსამართლოდ. ჩვენ რომ ერთად ვყოფილიყავით, მგონი, უფროსს არა-

დღე დაკლებოდა. მაგრამ ის ბოროტი კაცია და აღმანის ტანჯვა უყვარს. ესთხვე აღბენის დაბრუნება; მაგრამ, როგორც იცით, არ ინება. ვადა დაველ 4 ნოემბრადი და ამისთვის კარტერს ჩამევა. მას აქეთია სულ იმზე ვფიქრობ დღე-ღამე და ბოლოს გადავსწყვიტე იმის სიკვდილით დასჯა. დღეს 4 ნოემბერია. ორი საათის შემდეგ ის აქ მოვა. წინაღუდ გეტყობინებთ, რომ უნდა მოეკლა, უთუოდ უნდა მოეკლა... გაქვთ რაიმე სათქმელი ამაზე თუ არა?

არაინ ხმას არ იღებდა. კლოდმა განაგრძა:
— მე უკვე მივიცი ჩემ თავს იმის ანგარიში, რაც უნდა ჩავეიდნო. რამდენი ხანია ამ საგანზე ვფიქრობ, მაგრამ მაინც არა ვსთვლი ჩემს თავს დამნაშავედ. კლოდმა 81 ჰურდის სინდილის წინაშე, რომელიც იმის განაჩენს ისმენდნენ, შეამოწმა:
რომ იგი გარემოებამ მიიყვანა ამ უკიდურეს მდგომარეობამდე;

რომ საკუთარი სამართალი ერთადერთ აუცილებელ საშუალებად მიაჩნია; ზოგჯერ ასეთ სამართალს უნებლიედ უნდა მიჰპართოს აღმანამა;

რომ უფროსს ისე ვერ მოკლავს, რასაკვირველია, რომ თავისი საკუთარი სიკაცხლეც ზედ არ დაადოს, მაგრამ მზად არის სიმართლეს თავი შესწოროს;

რომ იმან გულმოდგინედ და მოფიქრებლად განსაჯა, ასწონდასწონა საკმის ვითარება ორისთვის განმავლობაში და დარწმუნდა, რომ ასეთი მოქმედება არ მიეწერება წარმავალ გრძობის გავლენას;

რომ, უკეთუ ვინმე ამის წინააღმდეგ რამეს ფიქრობს, დეე წარმოსთქვას, რათა მან პასუხი მისცეს.

კარგა ხნის სიჩუმის შემდეგ 81 კაცში მხოლოდ ერთ-მა სთქვა, რომ კარგი იქნებოდა კლოდი ერთხელ კიდევ, უკანასკნელად, მოლაპარაკებოდა უფროსს, იქნება როგორმე დაეყოლიებინა.

— მართლაც! — სწორედ აგრე მოეცეკვი. — დე-თანხმა კლოდი.

საათმა რვა დაქრა. უფროსი ცხრაზე უნდა მოსულიყო.

როგორც კი ამ საჯარო საკასკო სასამართლომ დაამტკიცა კლოდის განაჩენი, იგი სრულებით დაშვიდა.

კლოდმა დააწყო მაგდასზე, რაც რომ საცალი და ტანი-სამოსი მოქმედებოდა; მოიხმო რიგ-რიგად ვინც აღბენის შემდეგ უფროსს საყვარელი ამხანაგები ჰყავდა და დაურთავა ტუსაღის ეს საცოდავი ძონძები. თავისთვის კლოდმა მარტო მაკრატელს დაიტოვა. შერე გადაკოცნა სათითაოდ ამხანაგებზე. ზოგი ტროდა იმ დროს, როცა კლოდი ღიმილით შესცქეროდა...

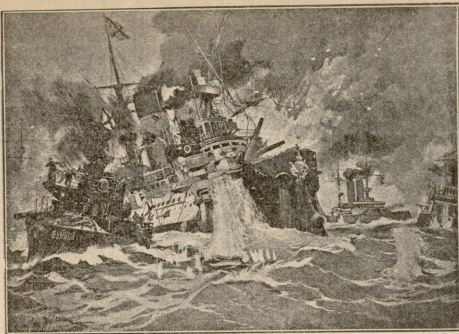
კლოდის სიკაცხლის ამ უკანასკნელ საათის განმავლობაში იყო ისეთი წუთი, როცა მეტად გულ-დამშვიდებითა და მხიარულად ლაპარაკობდა; ზოგიერთ ამხანაგს — როგორც შედეგ გამოტყდნენ, — ეპვიცი ერ შებპარაოდ იმქს გადაწყვეტილების სიმტკიცეში.

როდესაც კლოდმა შეამჩნია გუფთარებული სახე ერთის ახალგაზრდა ტუსაღისა, რომელიც გატეტრებული შესცქეროდა და კანკალებდა, უთუოდ იმის მხოლოდინით, რაც უნდა მომხდარიყო, დამშვიდებით უთხრა:

— გამხნედი, ყმაწვილო, ნუ გეშინია, ერთი წამის საქმე!

კლოდი გამოეთხოვა, ხელი ჩამოართვა ყველა ამხანაგს, სთხოვა შეეწყვიტათ მეტი ლაპარაკი (რომელიც მოისმოდა სახლოსნოს ბნელ კუბოებიდან) და მუშაობისთვის მიეყოთ ხელი. ყველანი ხმა ამოკლეს და დამორჩილდნენ.

სახელოსნო, სადაც ყოველდღე ეს მოხდა, წარმოადგენდა გრძელ დარბაზს, რომელსაც სიგრძეზე, კედლებში, ორ რიგად ფანჯრები ჰქონდა და ტანებული, ხოლო წინ და უკან,

ჯაფშინან გემის „ბოროდინა“-ს დაღუპვა.

ერთი მეორის პირდაპირ,—კარები. თვითოეულ ფანჯარასთან ორსავე მხარეს სამუშაო დაზვა იღდა. ამ ორ რიგად ჩამწყრიბებულ დაზვებს შუა დარჩენილი ცარიელი ალაგი წარმოადგენდა გზას ერთის კარიდან მეორემდის. უფროსი უნდა შემოსულიყო ერთ-ერთ კარებიდან, გაეგლო ეს გრძელი და საკმაოდ ვიწრო გზა და, როცა მორჩებოდა ტუსაღების დათვალიერებას, გასულიყო მეორე კარებიდან. უფროსს ჩვეულებად ჰქონდა, ეს მანძილი საჩქაროდ გაეგლო, შეუჭრებოდა.

კლოდი თავის სკამზე ჩამოჯდა და მუშაობა დაიწყო. უცებ ზარის ხმა მოისმა.

—სამი მეოთხედია!—სთქვა კლოდმა.

კლოდი წამოდგა, შედღერის სახით გაიარა რაოდენიმე მანძილი დარბაზში და დაეჭრნო ერთ დაზვის კუთხეს კარებთან. ამ დროს სრულეზით დამშვიდებული და აღერსიანი სახე ჰქონდა...

დაპკრა 9 საათმა. გაიღო კარი და შემოვიდა უფროსი. სახელოსნოში საბარისებური სიჩუმი ჩამოვარდა.

უფროსი ცმაცოფილის სახით და სრულიად გულ დამშვიდებული მარტად-მარტო შემოვიდა. იმან ვერ დაინახა მარცხენა მხრის კარებთან ატუხული და ჯიბეში ხელ ჩაყოფილი კლოდი.

უფროსმა საჩქაროდ ჩაუარა პირედი წყების დაზვებს, თან რალაც გაუტებოდა ბურტყუნება და ორსავე მხარეს თავს აჭყვედა. ვერ შენიშნა, რომ იმისკენ მიპყრობილ თვალბეში იხატებოდა შიში რალაც შემამჩრუნებელ ამბის მოლოდინში.

უფროსს უცბად უკანდინ ფეხის ხმა მოესმა, საჩქაროდ მობრუნდა და დაინახა კლოდი, რომელიც ფეხაკრფვით უკან მისდევდა.

—რას აკეთებ აქ?!—ჰკითხა უფროსმა!—რატომ შენს ალაგზე არა ხარ?

სატუსაღოში ადამიანს ეკარგება ადამიანის ღირსება: იმას, როგორც ძალღს, შენეობით ისენიებენ.

—მინდა ერთ რამეზე მოგელაპარაკოთ, ბატონო უფროსო.—ზრდილობიანად და პატივისცემით მიუგო კლოდმა.

—აბა რაზედ, ვნაოთ!

—ისებზე, ბატონო.

—იხე იმაზე?

—ღიბე, ისე იმაზე!

—შენ სულ ერთსა და იმავეს ყბებობ! სჩანს, ცოტა იყო შენთვის 24 საათის კარკრი.—მიამხა უფროსმა და გაულდაზვას. კლოდი აღედგინა და არ ეშვებოდა.

—ბატონო უფროსო, დამიბრუნეთ ჩემი ამხანაგი!

—არ შეიძლება მეთქი, რამდენჯერ მითქვამს!

—ბატონო უფროსო, — გაუმეორა კლოდმა ისეთი კლოთი, რომელიც კუუსაც კი შეარყვედა: — გეცდებრებით დამიბრუნეთ ალბენი... მაშინ ნახავთ, როგორ ვიმუშავებ... თქვენთვის სულ ერთია: თავისუფალი ხართ და ვერ წარმოადგენთ, რა არის მეგობარი. მე კი... მე არავინ და არაფერი არ ვამჩნია, ი ჩემის ოთახის ოთხი კედლის მეტი... თქვენ საცა ვნებათ, იქ დამბრუნებთ... მე კი მარტო ალბენი მყავდა მეგობრად და, როგორც მოგებსწენებით, ის კუუსაც მიძობდა... რას შეადგენს თქვენთვის წარმოსთქვათ ერთი „პო“, „კარგი“... რას დაგიშლით, რომ ერთსა და იმავე ოთახში იმყოფებოდეს ადამიანი, სახელად კლოდ გე და იმისთან ერთად მეორე ადამიანიც სიხელად ალბენ? ეს ხომ სულ უბრალო რამეა? ბატონო უფროსო, ჩემო კეთილო ბატონო! დამიბრუნეთ ჩემი ამხანაგი, თუ გწამთ ღმერთი. ღმერთის გაფიცვებით ბატონო, და შეისმინეთ ჩემი ვედრება...

კლოდ გეს მგონია, საპყრობილის არც ერთ დარაჯთან არ ულამპარაკია ასე დიდ ხანს და ასეთის ვედრების კილოთი.

კლოდი დაჩუქდა და უფროსის პასუხს ელოდა.

—არ შეიძლება-მეთქი! ვითარ და გაფათვეი! აღარ დამიხსენებ? სწორედ თავი მომამეტრე!—უთხრა ცივად უფროსმა და, რაკი ეშურებოდა, ფეხს აუჭარა.

კლოდი უკან დაედგინა, ასე ღამპარაკით მივიდნენ კარებამდის.

ოთხმოცდა ერთი ქურდი სულ განაზული ადევნებდა თვალ-ყურს.

კლოდი ოდნავ შეგებო უფროსს.

—ის მიანიც მიბრძანეთ, ბატონო, რისთვის გადამიწყვიტეთ სიკელი? რისთვის გაგყვარეთ მე და ის?

—ესე-მეთქი! უთხრა იმისკენ მიბრუნებულმა უფროსმა და კარუსს ხელი მოაგლო გასაღებად.

უფროსის ამ პასუხზე კლოდმა ერთის ნაბიჯით უკან დაიხია. ქანდაკებასავით გაქავებულ-გაშტერებულმა 81 სა-

ჯაფშინან გემის „ალმარ. უშაკოვა“-ს დაღუპვა.

ხე დაინახა, რომ კლოდმა ამოიღო ჯიბიდან ნახავი, აიხართა მალდა ხელი და, სანამ უფროსი დაიკვირებდა, დაპკრა სამეჯერ ზღლი-ზედ ერთსა და იმავე ალაგას და გაუწება თავის

ქალა; უფროსი დაეცა გულ-აღმა. კლოდმა მეოთხედ დაჰკრა ნაჯახი და გაუპო ორად პირი სახე. შემდეგ გაკოფებულმა კლოდ გემ მებუთე,—სრულიად მომეტებულისა და უსარგებლო დაკერიო,—თქო გაუპო.

უფროსის გვაში უსულოდ ვგლო იატაკზე. კლოდმა გაადაგლო ნაჯახი და წაშოიბა:

—ახლა კი მეორის რიგია!
ეს „მეორე“ თვითონ იყო.

81 ენა ჩავარდნილმა და გაშეშებულმა მოწამემ მეორედ დანიხა, როგორ ამოიღო კლოდმა ჯიბიდან „თავისი ცოლის“ მაკრატელი და, სანამ ვინმე მიშველებას მოასწრობდა, როგორის გამეტებით დაიკრა გულ-ში... მგრაამ მაკრატლის პირი მოკლე იყო, გული კი ორმა... კლოდმა ოცჯერ მინც დაიტრიალა გულში მაკრატელი და თან ამბობდა:—დაწყველილო გულო! ნუ თუ ვერ მოგაგნებ, ნუთუ ვერ მოგწვევები!—და... გრძნობა დაკარგული, სისხლ მოსერილი კლოდი უსულოდ გვაშე დაეცა.

რომელი იყო ამ ორში მსხვერპლი?

კლოდი მოსულიერდა ლოგინში და დანიხა თავის შეხვეული ჭრილობა და გარშეშო ერთგული მომედელნი. გამ-

ომიბელი და მოწყობების და თავს დასცქეროდნენ და თან-გრძნობით ეკოთხებოდნენ:—როგორა გრძნობთ თავს

კლოდმა ბეგვი სისხლი დღღვარა, მგრაამ მაკრატელმა, —რომლითაც ასე გულსავგირის სილაღლმართლით ჰფეტრობდა თავის მოკელს,—ვერაფერი საშახხური გაუწია, ცუდად შეასრულა თავისი მოვალეობა!

შეუღღგნენ გამოკითხვა—გამოძიებას.

—სთელი თუ არა თქვენს თავს სატუსალოს უფროსის მკვლელად?—ჰკითხეს კლოდს.

—ესთელი!—მიუგო მან.
—რისთვის მოჰკალით?

—ისე...

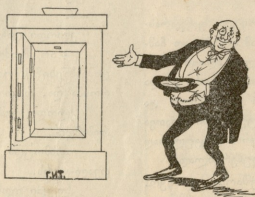
ამასობაში იმისმა ჭრილობამ პირი იჩინა და ციებ-ციებელბაში ჩავარდნილმა კინაღამ სული განუტევა.

ნოემბერმა, დეკემბერმა, იანვარმა და თებერვალმა იმის ზრუნვა-მოვლაშია და მომზადებაში გაიარა; ექიმები, მსაჯული და მომვლელნი გარს ეხვივნენ კლოდს და ფატი-ფიკოზდნენ; ესენი ჭრილობას ურჩენდნენ და სხვეტი სახრჩობელას უმზადდნენ.

თ. კანდელაკი.

(დასასრული იქნება)

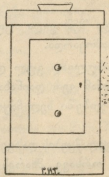
ქველი, მამაკაც ყოველთვის ახალი თვალთმაჯობა

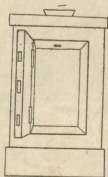
ბატონებო, ზოპ ზუღდეთ ცარიელ „კასასა“? მე შესანიშნავ თვალთმაჯობას გიჩვენებთ: მოიტანეთ ფული და შეიღავეთ კასასი.

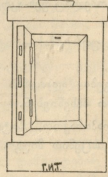
ღიხ აგრე, აგრე...

ახლა ევეტე კასასს, ვზორღები სამ ნაბიჯზე... ფითი... ორა... სამი...

ვღებ კასასს... ზოპ ზუღდეთ აღრა არის რა...

ღიღად გმალბთ ყურადღებისათვის!.. დიღოღღ... ველარ გავიმოჯრებ.

რედაქტორ-გამომცემელი ალ. ზ. ჯაბაბაძე